

อปริหานิยธรรม 7 หลักความสามัคคี
Aparihaniyadhamma 7 principles of unity

พนม คงกลิ่น¹

Phanom Kongklin

E-mail : 6511105020@mcu.ac.th

Received: September 12, 2024 Revised: January 8, 2025

Accepted: January 11, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นว่า ความสามัคคีตามแนววิถีพุทธเป็นทิศทางการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานการใช้ชีวิตในปัจจุบัน โดยยึดหลัก“อปริหานิยธรรม ๗ หลักความสามัคคี ” ได้แก่ การประชุมพบปะปรึกษาหารือกันในกิจการงานต่าง ๆ อย่าง สม่าเสมอ เพื่อแก้ปัญหาในการสื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ยอมรับในเหตุผลที่ถูกต้อง ที่เป็นประโยชน์สร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน และหาแนวทางแก้ไขปัญหาดัง ๆ ร่วมกัน การประชุมกันบ่อย ๆ คุยกันบ่อย ๆ นั้น เป็นการระดมมันสมอง รวมความสามารถที่ทุกคนมีแล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาในหมู่คณะให้มีความเจริญในด้านต่าง ๆ และทำกิจที่ได้รับมอบหมายตามมติที่ประชุมอย่างพร้อมเพรียงกัน เพื่อสร้างความรับผิดชอบร่วมกันป้องกันไม่ให้เกิดการกินแหนงแคลงใจกัน ต้องให้ความสำคัญกับการประชุม ต้องทำงานของส่วนรวมให้ดี การตรงต่อเวลาเป็นการเสียสละและเป็นการแสดงน้ำใจเห็นอกเห็นใจผู้อื่นให้ความสำคัญของคำว่าทีม จะต้องถือปฏิบัติมั่นตามหลักการเดิมของหมู่คณะทำตามกฎระเบียบตามกติกาสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของหมู่คณะ เพื่อความเสมอภาคกัน จึงเป็นเป้าหมายของการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: ความสามัคคี, อปริหานิยธรรม ๗

Abstract

This academic article aims to show that Harmony according to the Buddhist way is a development direction based on living in the present. By adhering to the

¹ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/ Doctor of Buddhist Studies Program Mahachulalongkornrajavidyalaya University

principles of “Aparihaniyadhamma, 7 principles of unity”, including meeting to discuss various matters regularly in order to solve communication problems. Exchange opinions with each other Accept it for the right reasons. That is useful in creating a good understanding between each other. and find solutions to various problems together Meeting frequently and talking frequently is brainstorming. Gather the abilities that everyone has and use them to correct and improve shortcomings, promote development among the group to prosper in various fields, and carry out assigned tasks according to meeting resolutions in unison. To create shared responsibility and prevent doubts about each other. Must pay attention to the meeting Must do the work of the public well. Being on time is a sacrifice and shows kindness and compassion towards others, giving importance to the word team. Must adhere to the original principles of the group and follow the rules and regulations. According to the group's criteria for equality Therefore, it is the goal of development according to Buddhist principles.

Keywords: Unity, Abnormality ๗

บทนำ

ในยุคปัจจุบันสังคมไทยมีความแตกแยกทางด้านความคิดกันมากทำให้ เศรษฐกิจของประเทศ สังคม รวมทั้งบ้านเมืองถูกทำลายเพราะขาดความสามัคคีเพราะสาเหตุมาจากความขัดแย้งของคนในสังคม ความขัดแย้งอาจเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น การขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ ความแตกต่างทางความคิด ปัญหาทางเศรษฐกิจ หรือความแตกต่างทางอุดมการณ์ทางการเมือง เป็นต้น ความขัดแย้งดังกล่าว หากไม่ได้รับการแก้ไข อาจนำไปสู่ความแตกแยกของคนในสังคมจนยากเกินจะแก้ไข ดังนั้นจึงควรสร้างความสามัคคีปรองดองให้เกิดขึ้นในสังคมไทย เพื่อดำรงไว้ซึ่งความสุขสงบร่มเย็นทำให้สังคมน่าอยู่ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีมิตรภาพที่ดีต่อกัน และนำไปสู่ความร่วมมือกันพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาชาติ² การลดความขัดแย้งของคนในสังคมมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้น จากนั้นความรักความผูกพันจะเป็นพลังยึดโยงคนในสังคม ให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ละเลิกความขัดแย้ง ความบาดหมาง

² ทิพวรรณ พุฒากรณ์, (๑๕ พ.ค.๒๕๖๒) “การเสริมสร้างความสามัคคีในสังคมไทย” วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, [ออนไลน์], ๒ (๓): ๑๖ หน้า แหล่งที่มา: <https://so02.tci-thaijo.org/article> > [๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๕]

ที่มีต่อกัน และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งวิธีเสริมสร้างความสามัคคีมีหลายวิธี เช่น การขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานที่หล่อหลอมให้บุคคลอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข โดยการปลูกฝังระเบียบวินัย การสอนให้รู้จักบทบาทหน้าที่ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม หรือการใช้วิธีสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้นในสังคมเป็นการประนีประนอมตกลงกันด้วยความไกล่เกลี่ย ไม่ตรีจิต เป็นการประสานรอยร้าวที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถนำหลักการสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เชื่อมโยงการสร้างสามัคคีได้จะทำให้บุคคลอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดีและอีกหนึ่งวิธีที่ใช้เสริมสร้างความสามัคคี

การประยุกต์หลักคำสอนทางศาสนาปฏิบัติ นั่นคือ หลักธรรมที่สำคัญทั้ง คือ อปริหานิยธรรม ๗ หลักธรรมนี้ กล่าวถึงการปฏิบัติตนในการเข้าสู่สังคม การคิด การพูด ความเมตตา ความแบ่งปัน การเสียสละ การตอบแทนและการดูแลส่วนรวม เมื่อบุคคลสามารถปฏิบัติตามได้จะทำให้ทุกคนในสังคมมีความสุข มีความรักความสามัคคีกลมเกลียว เกิดความผาสุกในสังคมตลอดไป ดังนั้นความสามัคคีจึงมีความสำคัญมาก ความสามัคคีจะช่วยให้ชาติของเรา สามารถแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ได้อย่างมั่นคงถาวรและรู้จักช่วยเหลือกัน รู้จักความสามัคคี ทำงานกันเป็นทีม และมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อหน้าที่ของกัน หากพวกเราสามัคคีกัน สังคมไทย ต้องการมีความสุข มีความเจริญก้าวหน้า มีความอบอุ่นและน่าอยู่มากกว่าทุกวันนี้ เราคงหนีไม่พ้นในเรื่องของความสามัคคีกัน เพราะความสามัคคีจะก่อให้เกิด การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เกิดการเรียนรู้ในเรื่องการเข้าอกเข้าใจซึ่งกันและกัน ยอมรับในความแตกต่างซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือกัน ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน และรู้จักการให้อภัยกัน ดังนั้น หากเรา มาร่วมมือกันพัฒนาสังคมของเราให้มีความอบอุ่นและน่าอยู่ ก็ด้วยการเสริมสร้างความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้นในสังคมไทยของเรา แล้วเราจะได้พบกับสันติภาพและความอบอุ่นที่เราแต่ละคนต่างก็ปรารถนา ³

ผู้เขียนได้เล็งเห็นถึงหลักอปริหานิยธรรม ๗ มาเป็นหลักสร้างความสามัคคีเป็นรูปแบบที่พระพุทธเจ้าได้สอบถามกับพระอานนท์เกี่ยวกับ“หลักการอปริหานิยธรรม” ⁴ที่ทำให้สังคมของชาววัชชีหรือหลักการที่ร้อยรัดให้ชาววัชชีสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะหลักการนี้หมายถึงหลักการที่ทำให้องค์กรหรือสังคมไม่เผชิญหน้ากับความเสื่อมหากกลุ่มคนต่าง ๆ พวกกันประพฤติและปฏิบัติร่วมกันอย่างสม่ำเสมอเพราะเป็นหลักการที่จะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสมัคสมาน สามัคคีปรองดองระหว่างกันและกัน ในแง่มุมนี้ของพระองค์มุ่งเน้นที่จะย้ำเตือนทั้งวัตรการพราหมณ์และประชาชนในแคว้นวัชชีให้ตระหนัก รู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของอปริหานิยธรรมว่า เป็นหลักการที่จะนำไปสู่สันติสุขแก่มนุษย์และสังคมที่อาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างไร⁵

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

⁴ อ.ส.ต.ด. (ไทย) ๒๓/๒๐/๑๘.

⁵ ที.ม.(ไทย) 10/136/82-83.

ความหมายของอปริหานิยธรรม ๗

อปริหานิยธรรม (อ่านว่า อะปะริหานิยะธรรม) แปลว่า ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว หมายถึง ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวม นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะฝ่ายเดียว เพราะเป็นหลักธรรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ก่อเกิดเป็นความสามัคคีของหมู่คณะ และการเคารพนับถือซึ่งกันและกันสรุปลักษณะ คือ เป็นหลักธรรมที่สอนให้เรารู้จัก หลักการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างชุมชน องค์กร หรือสถาบัน ให้เข้มแข็งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมู่ชนกับผู้บริหารบ้านเมือง และคณะพระภิกษุสงฆ์⁶

อปริหานิยธรรม ๗ ของกษัตริย์วัชชี หรือ วัชชีอปริหานิยธรรม ๗ (ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวสำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง

๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลาย

๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรมตามที่วางไว้เดิม

๔) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง

๕) บรรดาภคกุลสตรีภคกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรืออดคร่ำขื่นใจ

๖) เคารพสักการบูชาเจดีย์ของวัชชีทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำเจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป

๗) จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (ในที่นี้ กินความกว้าง หมายถึงบรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป ตั้งใจว่า ขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังมีได้มา พึงมาสู่แคว้นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแคว้นแคว้นโดยผาสุก อปริหานิยธรรม ๗ ประการนี้ พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่เจ้าวัชชีทั้งหลายผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคีธรรมซึ่งรัฐคู่อริยอมรับว่า เมื่อชาว วัชชียังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้ จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้ นอกจากจะใช้การเกลี้ยกล่อมหรือยุแหย่ให้แตกสามัคคี⁷

อปริหานิยธรรมสำหรับคฤหัสถ์ในพระไตรปิฎก หลักอปริหานิยธรรมนี้ เป็นข้อปฏิบัติหรือธรรมอันเป็นเหตุไม่ให้เกิดความเสื่อม เป็นหลักธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสอนทั้งฝ่ายคฤหัสถ์และภิกษุสงฆ์ โดยตรัสสอนเหล่ากษัตริย์ลิจฉวี เมืองเวสาลี แคว้นวัชชี โดยมีเนื้อหา ดังนี้ สมัยหนึ่ง

⁶ กัลยาณมิตร ธรรมะ, อปริหานิยธรรม ๗ หลักการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ ๗ ประการ , [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=15410 [๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๕].

⁷ อ. สดต.ก. (ไทย) ๒๓/๒๐/๑๘.

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ สารันทพเจดีย์ใกล้กรุงเวสาลี เจ้าลิจฉวีหลายพระองค์ด้วยกันพากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสแก่เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นว่า ลิจฉวีทั้งหลาย เราจักแสดงอุปราทานิยธรรม ๗ ประการ แก่ท่านทั้งหลายท่านทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสว่า

ลิจฉวีทั้งหลาย อุปราทานิยธรรม ๗ ประการเป็นไฉน คือ ขาววชิชจักหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ เพียงใด ขาววชิชพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น ขาววชิชเมื่อประชุมก็จักพร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิกประชุมและจักพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่ควรทำเพียงใด ขาววชิชพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น ขาววชิชจักไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่บัญญัติ จักไม่ถอนสิ่งที่ท่านบัญญัติไว้แล้วประพฤติดม่นอยู่ในธรรมของขาววชิชครั้งโบราณ ตามที่ท่านบัญญัติไว้เพียงใด ขาววชิชพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น ขาววชิชจักสักการะ เคารพ นบถือบูชาท่านวชิชผู้ใหญ่ทั้งหลาย และจักสำคัญถ้อยคำแห่งท่านเหล่านั้น ว่าเป็นถ้อยคำอันตนพึงเชื่อฟังเพียงใด ขาววชิชพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น ขาววชิชจักไม่ข่มขืนบังคับปกครองหญิงในสกุลเพียงใด ขาววชิชพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น ขาววชิชยังคงสักการะ เคารพ นบถือ บูชาเจติยสถานของขาววชิชทั้งภายในและภายนอก และไม่ลบหลู่ปลีกรรมอันชอบธรรม ซึ่งเคยให้เคยทำแก่เจติยสถานเหล่านั้นเพียงใด ขาววชิชพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น ขาววชิชจักถวายความอารักขา ความคุ้มครอง ป้องกันโดยชอบธรรมในพระอรหันต์ทั้งหลาย เป็นอย่างดี ด้วยหวังว่า ไฉนพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่มาพึงมาสู่แว่นแคว้น และที่มาแล้วพึงอยู่เป็นสุขเพียงใด ขาววชิชพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น ลิจฉวีทั้งหลาย อุปราทานิยธรรม ๗ ประการนี้ จักตั้งอยู่ในขาววชิชและขาววชิชยังปรากฏอยู่ในอุปราทานิยธรรม ๗ ประการนี้เพียงใด ขาววชิชพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น^๘

ลักษณะของอุปราทานิยธรรม ๗

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในมหาปริณิพพานสูตร แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนใหญ่ ๑ คือราขอปราทานิยธรรมหรือวชิช อุปราทานิยธรรม ซึ่งตรัสไว้สำหรับกษัตริย์แห่งแคว้นวชิชซึ่งปกครองกันแบบสามัคคีธรรม และภิกขุ อุปราทานิยธรรม ซึ่งตรัสไว้สำหรับภิกษุรวมสำคัญ ๒ หมวดนี้ ตรัสเนื่องจากทรงปรารภพระดำริของพระเจ้าอชาตศัตรู กษัตริย์ผู้ครองแคว้นมคธผู้ต่อต้านกระแสวัฒนธรรมจะทำสงครามกับแคว้นวชิช ได้ทรงส่งวัสสการพราหมณ์มาเฝ้าพระพุทธเจ้า ขอประทับอยู่ที่ภูเขาชิลมกุฏ

^๘ มหามกุฏราชวิทยาลัย, สารันทพสูตร, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓) หน้า ๔๓-๔๔.

เขตกรุงราชคฤห์ เพื่อขอทราบความเห็นของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับการทำสงครามกับแคว้นวัชชี ขณะที่วัชชีการพราหมณ์เฝ้าอยู่นั้น พระพุทธเจ้าตรัสถามพระอานนทว่า

พวกเจ้าวัชชียังปฏิบัติตามอภิธานิยธรรมที่พระองค์เคยตรัสไว้แก่พวกชาววัชชี ที่สารันทเจตีย์ เขตกรุงเวสาลีอยู่หรือไม่ อานนทกราบทูลว่า พวกเจ้าวัชชียังปฏิบัติอยู่ จึงตรัสว่า พวกเจ้าวัชชีจะมีความเจริญอย่างเดียวกันนั้นไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเขายังปฏิบัติตามอภิธานิยธรรม ๗ ประการนั้น วัชชีอภิธานิยธรรมนั้น มี ๗ ประการคือ

- ๑) ประชุมกันเป็นประจำ ประชุมกันบ่อยครั้ง
- ๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำหน้าที่ของชาววัชชี
- ๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติตาม วัชชีธรรมที่วางไว้เดิม
- ๔) สักการะ เคารพ นับถือ บูชา เจ้าวัชชี ผู้สูงวัย และเชื่อถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่า ควรรับฟัง
- ๕) ไม่ข่มเหง อดคร่ำ ขื่นใจ กุลสตรี หรือ กุลกุมารี เอามาสมสู่ตามอำเภอใจ
- ๖) สักการะ เคารพ นับถือบูชาเจตีย์ (คือปูชนียวัตถุปูชนียสถาน และอนุสาวรีย์ ฯลฯ ในแคว้นวัชชี) ไม่ละเลย ปลดปล่อยให้การบูชาที่ถูกต้องที่เคยทำต่อเจตีย์เหล่านั้นเสื่อมสิ้นไป
- ๗) ให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกันพระอรหันต์ทั้งหลายด้วยความมุ่งหวังให้พระอรหันต์ที่ยังไม่มาให้มาสู่แคว้นของตน

วัชชีการพราหมณ์ ได้ฟังก็เห็นว่า เป็นจริงตามที่พระพุทธเจ้าตรัส และกราบทูลว่า หากพวกเจ้าวัชชีปฏิบัติตามอภิธานิยธรรมเหล่านี้ แม้เพียงข้อเดียวก็ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติครบทั้ง ๗ ข้อ ก็ไม่เสื่อม มีแต่ความเจริญฝ่ายเดียวแล้ว พระเจ้าอชาตศัตรู ไม่ควรทำสงครามกับแคว้นวัชชี แต่ควรทำการยุยงหรือทำลายความสามัคคีของพวกวัชชีเสียก่อน แล้วก็ทูลลากลับ^๙

อภิธานิยธรรม ๗ หมายถึง ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม ๗ ประการผู้ปฏิบัติธรรมนี้จะเป็นไปเพื่อความเจริญทั้งฝ่ายบ้านเมืองและฝ่ายสงฆ์ ดังนี้

๑. ฝ่ายบ้านเมือง

๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ การอยู่ร่วมกัน การทำงานร่วมกันของคนในสังคมจะต้องมีการพบปะ ประชุมปรึกษาหารือกันสม่ำเสมอ เพื่อแก้ไขปัญห และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันยอมรับในเหตุผลที่ถูกต้องที่เป็นประโยชน์ เพื่อความเข้าใจที่ดีต่อกันของคนในสังคม ซึ่งความเจริญไม่เกิดความเสื่อมในทุกกรณี เช่น ในครอบครัว พ่อ แม่ ลูก มีอะไรพูดกันปรึกษากัน ลูก

^๙ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๖/๘๒-๘๓.

ก็จะบอก ลูกไปติดยาเสพติดก็จะไม่เกิดขึ้น ในสถานที่ทำงาน หัวหน้ามีการประชุมปรึกษากับผู้ร่วมงานทุกครั้งงานก็จะราบรื่น หากมีข้อผิดพลาดทุกคนก็จะยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น

๒) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และกระทำการที่ควรทำ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่คนที่อยู่ร่วมกัน ไม่กินแหนงแคลงใจกันจะทำงานอะไรก็สำเร็จได้ เช่น ในครอบครัวมีอะไรปรึกษาหารือกันก็ต้องอยู่พร้อมกัน เพื่อทุกคนจะได้ยอมรับในสิ่งที่จะทำลงไปด้วยความเต็มใจ

๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติ และไม่เลิกสิ่งที่ยังบัญญัติไว้แล้ว เช่น บ้านเมืองจะสงบสุขได้ ทุกคนจะต้องบัญญัติและไม่ล้มเลิก ระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของคณะและสังคมตามความพอใจของคนหรือของกลุ่มโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องตัวอย่าง เช่น นักเรียนจะต้องแต่งเครื่องแบบของโรงเรียน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย จะแต่งกายตามใจตัวเอง ไม่ได้เกิดก่อน ผ่านประสบการณ์มากกว่า ประกอบกับการอยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีผู้นำ ถ้าเราให้การเคารพ

๔) การนับถือผู้ใหญ่ในการเคารพ และรับฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะผู้ใหญ่และเชื่อฟังผู้นำ สังคมก็จะไม่วุ่นวาย เช่น ถ้าลูกเชื่อฟัง พ่อ แม่ ก็จะเป็นคนดีได้เพราะไม่มีพ่อแม่คน ไหนอยากให้ลูกตนเองเป็นคนชั่ว¹⁰

๕) ไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรี สตรีถือว่าเป็นเพศแม่ เป็นเพศที่อ่อนแอ บุรุษควรให้เกียรติให้การยกย่อง ปกป้องไม่ให้ใครละเมิดสิทธิ์หรือข่มเหงรังแก ถ้าสังคมใดๆ ผู้หญิงถูกกดขี่ข่มขืนมาก ๆ ความเสื่อมก็จะเกิดกับสังคมนั้น

๖) สักการะเคารพเจดีย์ หมายถึงการให้ความเคารพ และปกป้องรักษาปูชนียสถานที่สำคัญในศาสนา เพื่อจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของกลุ่มคนในหมู่คณะที่อยู่ร่วมกันและระลึกถึงกัน เช่น การเคารพพระปฐมเจดีย์

๗) ให้การอารักขา ค้ำครอง อันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ คือ การค้ำครองบรรพชิตซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไป เช่น การทำบุญด้วยปัจจัย ๔ เป็นต้น

๒. ฝ่ายพระสงฆ์

๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ขึ้นในกิจของสงฆ์ที่ต้องทำร่วมกันไม่ว่าเรื่องเล็กหรือใหญ่เช่น การทำอุโบสถสังฆกรรม

๒) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุมและทำการที่สงฆ์ต้องทำการประชุมถือว่าเป็นกิจที่สงฆ์ต้องทำร่วมกัน แต่การที่จะให้สงฆ์ทุกรูปยอมรับซึ่งกันและกัน เพื่อความสามัคคีก็ต้องอาศัยความพร้อมเพรียงกันทุกๆ ครั้ง เช่น การทำพิธีกรรมในงานมงคลนิยมใช้พระสงฆ์ ๙ รูป ก็ต้องมาพร้อมกันจึงจะทำพิธีกรรมได้

¹⁰ พระครูปลัดไพฑูรย์เมธิโก (มหาบุญ), “อภิธานิธรรม : สันติภาพสู่สังคมไทย” กระแสวัฒนธรรม, ฉบับที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒๙ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๘) : ๗๗ - ๗๘.

๓) ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ ถือว่าสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ เปรียบเสมือนรัฐธรรมนูญที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตาม

๔) เคารพนับถือ และรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ ในการปกครองของพระสงฆ์ จะให้อำนาจแก่ผู้ที่มีความสามารถตามบรรดาศักดิ์ เช่น ภิกษุผู้ใหญ่สังฆปริณายก ภิกษุทุกรูป จะต้องปฏิบัติตามลำดับชั้นเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย

๕) ไม่ให้อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น เพราะพระสงฆ์ตัดแล้วซึ่งกิเลสตัณหา ความอยากมีอยากได้จะต้องไม่เกิดขึ้นจึงจะเป็นที่ยกย่องของคนทั่วไป

๖) ยินดีในเสนาสนะอันควร คือพระสงฆ์ต้องมีชีวิตเรียบง่ายมุ่งแสวงหาธรรมเพื่อเผยแผ่ให้กับผู้อื่น

๗) ตั้งใจอยู่ว่า เพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข คือพระสงฆ์ต้องใจกว้างยินดีต้อนรับสมาชิกใหม่และมีความปรารถนาดีต่อสมาชิกเก่า¹¹

การประยุกต์ใช้อุปนิยธรรม ๗ ในการบริหาร

เพื่อให้เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการบริหารงานองค์กร จึงได้นำหลักของอุปนิยธรรม ๗ ประการ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานองค์กร เพื่อให้เป็นอีกแนวทางเลือกหนึ่ง สำหรับให้ผู้บริหาร องค์กรนำไปปรับใช้ในองค์กรของตน เพื่อหวังว่า จะทำให้เกิดประโยชน์ได้และลดทอนปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ดังนี้

๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ หมายถึง การประชุมพบปะปรึกษาหารือกัน ในกิจการงานต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อแก้ปัญหาในการสื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ยอมรับในเหตุผลที่ถูกต้อง ที่เป็นประโยชน์สร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน และหาแนวทางแก้ไขปัญหาดัง ๆ ร่วมกัน การประชุมกันบ่อย ๆ คุยกันบ่อย ๆ นั้น เป็นการระดมมันสมอง รวมความสามารถที่ทุกคน มี แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องส่งเสริมพัฒนาหมู่คณะให้มีความเจริญในด้านต่าง ๆ เช่น ในสถานที่ทำงาน หัวหน้ามีการประชุมปรึกษากับผู้ร่วมงานทุกครั้ง งานก็จะราบรื่น ทุกคนก็จะยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น ในครอบครัว พ่อ แม่ ลูก มีอะไรพูดกันปรึกษากัน ลูกก็จะอบอุ่นจะไม่ติดเกมส์หรือไม่ติด ยาเสพติด คำว่าประชุมนั้นหมายรวมถึง การพบปะ สนทนา การรับประทานอาหาร การเล่นกีฬา การทำกิจกรรมกลุ่มย่อยด้วยกัน เป็นต้น

๒) การประชุมนั้นพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่ควรทำหมายถึง เข้าประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่ได้รับมอบหมายตามมติที่ประชุมอย่างพร้อมเพรียงกัน เพื่อสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน ป้องกันไม่ให้เกิดการกินแหนงแคลงใจ

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙.

กัน ต้องให้ความสำคัญกับการประชุม ต้องทำงานของส่วนรวมให้ดี และพร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกัน หมู่คณะเมื่อมีภัยการเริ่มและเลิกประชุมโดยพร้อมเพรียงกันนั้นไม่ใช่ทำได้ง่าย ๆ เป็นตัววัดว่าคนใน ทีมมีความพร้อมหรือไม่แค่ไหน การตรงต่อเวลาเป็นการเสียสละ เป็นการแสดงน้ำใจเห็นอกเห็นใจ ผู้อื่นให้ความสำคัญของคำว่าทีม หัวหน้าที่ดีจึงต้องรักษาเวลาทั้งการเริ่มและเลิกประชุม การทำกิจต่าง ๆ ตามมติที่ประชุม เป็นการเสียสละ การยอมรับ อดทนอดกลั้น และที่สำคัญคือเรื่องของความไว้วางใจ เชื่อใจ ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด หากไม่เชื่อใจกัน จะทำให้ไม่แบ่งงานกัน เกิดการหลงตนเอง การใจไม่ถึง ใจไม่กว้างพอที่จะเปิดโอกาสให้คนอื่น ๆ ทำผิดพลาดเพื่อการเรียนรู้ การจัดทำเอกสาร และ กำหนดมาตรฐานต่าง ๆ ในการทำงาน ก็เป็นการวางระบบให้ทำงานอย่างพร้อมเพรียงกันได้อย่างหนึ่ง

12

๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่บัญญัติ จักไม่ถอนสิ่งที่ท่านบัญญัติไว้แล้ว ประพจน์มันอยู่ในธรรมของชุมชนครั้งโบราณ หมายถึง ไม่บัญญัติสิ่งใหม่ ๆ หรือล้มเลิกบัญญัติเดิม ตามอำเภอใจ โดย ผิดหลักการเดิมที่หมู่คณะได้วางไว้ จะต้องถือปฏิบัติมันตามหลักการเดิมของหมู่คณะทำตาม กฎระเบียบตามกติกาข้อบังคับ ตามหลักเกณฑ์ของหมู่คณะ เพื่อความเสมอภาคกัน อันเป็นเหตุ ส่งเสริมให้การปกครองการบริหารเกิดผลดี มีประสิทธิภาพ ไม่เล่นนอกกฎนอกกติกาเพราะจะ กลายเป็นกติกาส่วนตัวที่ไม่ตรงกับกติกาของคนอื่น ซึ่งจะสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นตามมาภายหลัง ตัวอย่าง เช่น นักเรียนจะต้องแต่งเครื่องแบบของโรงเรียนเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย จะแต่งกาย ตามใจตนเองไม่ได้การกำหนด วิสัยทัศน์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ แผนรองรับ ฯลฯ คือการบัญญัติตั้งนั้น ทุกคนในทีมจะต้องทำตามอย่างเคร่งครัด ไม่ล้มเลิก เพิ่มถอน ตามอำเภอใจ¹³

๔) สักการะเคารพนับถือบูชาท่านผู้ใหญ่ทั้งหลาย มองเห็นความสำคัญแห่ง ถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง หมายถึง ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นคำแนะนำของ ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์ยาวนาน ดังนั้นเราต้องให้เกียรติ ให้ความเคารพนับถือ และรับฟัง ความคิดเห็นของท่านในฐานะที่เป็นผู้รู้และมีประสบการณ์มาก การอยู่ร่วมกันในหมู่คณะ จำเป็นต้องมีผู้นำและผู้ตาม เราต้องเคารพนับถือผู้เป็นใหญ่เป็นประธาน เคารพผู้บริหารหมู่คณะ ถ้า เราให้การเคารพและเชื่อฟังผู้นำหมู่คณะสังคมก็จะไม่วุ่นวาย เช่น ถ้าลูกเชื่อฟังพ่อแม่ก็จะเป็นคนดีได้ ไม่เกะกะเกราะก่อความเดือดร้อนให้กับครอบครัวและสังคมจุดตั้งต้นของการนำทีม อยู่ที่ผู้ใหญ่ใน องค์กร ว่ามีคุณธรรม คู่ควรแก่การเคารพนับถือกราบไหว้ได้หรือไม่ นำฟังและทำตามแค่ไหน บาง

¹² พระมหาพุทธพิชัย (สิริชัย) อดิวิม หนัมนี, การบริหารงานตามหลักอภิธานิธรรม ,วารสาร สมาคมศิษย์เก่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๑): ๑๔๑-๑๔๓.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

องค์กร ผู้ใหญ่ทำตัวไม่น่าเคารพนับถือ ไม่น่ากราบไหว้ มีนิสัยเจ้าชู้ ชอบเล่นการพนัน คดโกง เห็นแก่ตัว ขาดศีลธรรม ไร้จริยธรรม ก็ยากที่จะสร้างบรรยากาศการทำงานเป็นทีมที่ดีได้

๕) ไม่ข่มขืนบังคับปกครองหญิงในสกุล หมายถึง ให้เกียรติและคุ้มครองสตรีและกุมารทั้งหลาย ให้อยู่ดี มีให้ลูกล่วงเกินข่มเหงรังแกหรือถูกฉุดคร่าขึ้นใจ สตรีถือว่าเป็นเพศแม่ เป็นเพศที่อ่อนแอ บุรุษควรให้เกียรติ ให้การยกย่อง ปกป้องไม่ให้ใครละเมิดสิทธิหรือข่มเหงรังแก ถ้าสังคมใดๆ ผู้หญิงถูกฉุดคร่าขึ้นมาก ๆ ความเสื่อมย่อมนะเกิดกับสังคมนั้นการทำร้าย การทำผิดในลูกเมียผู้อื่น การกดขี่ทางเพศ การทำลามกอนาจารย่อมนำมาซึ่งความเสื่อมในองค์กร เพราะทำให้เกิดความหวาดระแวง และขาดความปลอดภัยในคุ้มครอง และในที่ยังรวมไปถึง การไม่รับฟังความเห็นของเพศหญิงด้วย

๖) สักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจตียสถานของคนในชุมชนทั้งภายในและภายนอกและไม่ปล้ำพลังกรรมอันชอบธรรม ซึ่งเคยให้เคยทำแก่เจตียสถานเหล่านั้น หมายถึง ให้การสักการะเคารพ นับถือ บูชาและปกป้องรักษาปูชนียสถานที่สำคัญของชุมชนนั้น ๆ โดยทั่วถึงทั้งหมด เพื่อให้เป็นเครื่องเตือนความทรงจำเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นศูนย์รวมใจของหมู่ชน เราให้ทำดีและไม่บั่นทอนผลประโยชน์ที่เคยอุปถัมภ์บำรุงเจตียหรือปูชนียสถานเหล่านั้นไม่ละเลยพิธีเคารพบูชา อันพึงทำต่ออนุสรณ์สถานเหล่านั้นตามประเพณีที่ดั่งงาม เป็นการแสดงถึงความเป็นผู้มีนิสัยดี รักสันติภาพขัดเกลาจิตใจอยู่เสมอ พร้อมทั้งจะปฏิบัติดีโดยไม่ประมาท การที่สมาชิกของสังคมเป็นคนดี ย่อมเป็นเกียรติ เป็นศักดิ์ศรี และเป็นเครื่องยืนยันความบริสุทธิ์ใจในการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีศูนย์รวมจิตใจขององค์กรนั้น บางองค์กรเคารพบูชาอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญหรือบรรพบุรุษ หรือผู้มีพระคุณ ขอให้หาศูนย์รวมจิตใจในองค์กรนั้น ๆ ให้ได้ ไม่ว่าจะเป็นเจตียอนุสาวรีย์ ปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ หรือรูปเคารพต่าง ๆ ก็จะทำให้สามารถยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนหรือองค์กรนั้น ๆ เพื่อสร้างความสามัคคีที่ติดต่อกันได้ไม่ยาก

๗) ถวายความอารักขา ความคุ้มครอง ป้องกันโดยชอบธรรมในพระอรหันต์ทั้งหลายเป็นอย่างดี ด้วยหวังว่า โฉนพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่มา พึงมาสู่แว่นแคว้น และที่มาแล้ว พึงอยู่เป็นสุข หมายถึง จัดการให้ความอารักขา บำรุง คุ้มครอง อันชอบธรรมแก่บรรพชิต ผู้ทรงศีล ทรงธรรมบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นหลักใจและเป็นตัวอย่างทางศีลธรรมของประชาชนเต็มใจต้อนรับและหวังให้ท่านอยู่โดยผาสุก รวมถึงตั้งใจสนับสนุนคนดี ปกป้องคนดีส่งเสริมคนดี เลือคนดีมีความสามารถมีคุณธรรมเข้ามาเป็นกำลังพัฒนาหมู่คณะของตน ไม่มีการขัดแย้งขัดขาน เลือเขาเก้ออื เป็นต้น การทะนุบำรุงคุ้มครองบรรพชิต ซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไปนั้นสามารถทำได้โดยการทำบุญด้วยปัจจัย ๔ แต่ท่านเป็นประจำ เป็นต้น¹⁴

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

สถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบันกับการนำหลักอภิธานิธรรมไปใช้

สถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบันกับหลักอภิธานิธรรมสถานการณ์บ้านเมืองในทุกวันนี้ถือว่าประชาชนนั้น ไม่ได้ให้ความสำคัญกับความสามัคคีมากนัก ดูจากข่าวการเข้าร่วมประชุมของคณะผู้บริหารทหารทางการเมืองหลายท่าน บางท่านไม่ค่อยเข้าร่วมประชุม บางท่านก็หลับในที่ประชุม บางท่านก็ไม่สนใจในการฟังบรรยายในที่ประชุมมีการใช้อำนาจอย่างเด็ดขาด แต่ขาดจากการตรวจสอบ ไม่มีความโปร่งใส ทำให้ประชาชนภายในประเทศนี้ เกิดความสงสัยในการทำงานของคณะผู้บริหารอยู่บ่อยครั้ง บ้านเมืองใดที่อยู่ในสภาพนี้ ย่อมก้าวไปสู่ความเสื่อมอย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องสงสัย อาจถึงกับล่มจมเอาได้หากคนในบ้านเมืองนั้นยังเพิกเฉย อยู่แบบตัวใครตัวมัน ฉกฉวยเอาผลประโยชน์ใส่ตน เมื่อผลประโยชน์ขัดกันกับคนอื่นก็ใช้กำลังแย่งชิงกัน ถ้าหากมีศัตรูจากภายนอกเข้ามาเบียดเบียนเพิ่มอีก ก็มีโอกาสพ่ายแพ้ได้อย่างง่ายดาย บ้านเมืองเราเคยมีความเจริญมั่นคงเป็นที่นับถือและเกรงอกเกรงใจจากเพื่อนบ้านมาก่อน ไม่น่าเชื่อว่าเราใช้เวลาไม่ถึง ๑๐ ปี

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วตั้งแต่ตอนต้นก็เพื่อเป็นข้อเตือนใจสอนใจให้เห็นถึงโทษของความแตกแยกแตกความสามัคคีในหมู่คณะเป็นประการสำคัญ ความแตกแยกของประชาชนคนในชาติ เป็นเหตุแห่งความเสื่อม ความอ่อนแอ และความสูญเสียอันใหญ่หลวง แม้ว่าในปัจจุบันหลายๆ ฝ่ายจะพยายามแก้ไขปัญหาคความแตกแยกในสังคมไทย แต่ก็ดูเหมือนว่าปัญหาคความแตกแยกแตกความสามัคคีจะยังไม่ได้รับการขจัดปัดเป่า หรือเบาบางลงไป

ความแตกแยกแตกความสามัคคียังคงมีอยู่ อันเป็นเหตุให้ประเทศชาติเสื่อมถอย อ่อนแอลงไปทุกๆ วันสูญเสียโอกาสในการแข่งขันและพัฒนาประเทศ ซึ่งในเหตุแห่งความแตกแยกแตกความสามัคคีในสังคมทุกวันนี้ นั้น เป็นการแตกแยกกันในทางอุดมการณ์ความคิด และความเห็นที่แตกต่างกัน หากเราได้พิจารณาเอาหลักธรรมในการปกครองอภิธานิธรรมมาเป็นแนวทางในการปกครองทำงานกิจการบ้านเมืองร่วมกันเป็นหมู่คณะ หมั่นประชุมเป็นเนืองนิตย์ พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม ทำกิจการงานร่วมกัน ปรีกษาหารือร่วมกันคิด เคารพในเหตุและผลซึ่งกันและกัน ให้เกียรติและเคารพในความคิดเห็นของทุกฝ่าย ไม่บัญญัติ หรือลัทธิลัทธิข้อบัญญัติต่าง ๆ ไม่เพิกถอน ไม่เพิ่มเติม ไม่ละเมิดหรือวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อันมิได้ตกลงบัญญัติไว้ เพื่อประโยชน์หรือกลั่นแกล้งฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ดำรงไว้ซึ่งความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายเสมอกันเท่าเทียมกัน เคารพและรับฟังความเห็นของผู้ใหญ่ และในขณะเดียวกันผู้ใหญ่อีกก็รู้จักวางตนให้ความยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายเสมอกัน ย่อมจะนำมาซึ่งความสามัคคี พร้อมเพรียงกันในการทำงานและกิจกรรมต่างๆ เพื่อบ้านเพื่อเมือง อันจะนำมาซึ่งความเข้มแข็ง เป็นปึกแผ่นมั่นคงของชาติ สร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่บ้านเมือง¹⁵

¹⁵ พลเรือโท สุรภักดิ์ ธาราจันทร์, เพียรพร้อมเพรียงกันเพื่อชาติมั่นคง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2560-2561/strategy.html, [๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๕].

สรุป

อปริทานิยธรรม เป็นธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวม นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะฝ่ายเดียว เป็นหลักธรรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ก่อเกิดเป็นความสามัคคีของหมู่คณะ และการเคารพนับถือซึ่งกันและกันคือ เป็นหลักธรรมที่สอนให้เรารู้จักหลักการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างชุมชน องค์กร หรือสถาบันให้เข้มแข็งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมู่ชนกับผู้บริหารบ้านเมือง และคณะสงฆ์ ประชาชนทุกคนเป็นผู้มีหน้าที่ดำรงรักษาสถาบันทั้งสี่นี้ไม่ฐานะของผู้บริหารก็ในฐานะของสมาชิก จึงควรศึกษาหลักธรรมเรื่อง อปริทานิยธรรมนี้ไว้ให้ดี เพราะหลักธรรมเรื่องอปริทานิยธรรม เป็นเทคนิคในการดำรงรักษาสถาบัน ให้เจริญรุ่งเรืองไม่ไปสู่ความเสื่อมถอย ซึ่งอนุโลมใช้ได้ทั้งทางโลกและทางธรรม และในทุกระดับ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ทันสมัยอยู่เสมอ

เอกสารอ้างอิง

- พระครูปลัดไพฑูรย์เมธิโก (มหาบุญ), “อปริทานิยธรรม : สันติภาพสู่สังคมไทย” **กระแสวัฒนธรรม**, ฉบับที่ ๒๙ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๘) : ๗๗ – ๗๘
- พระมหาพุทธพิชัย (สิริชัย) ธิติวุฒิ หนัมนี, การบริหารงานตามหลักอปริทานิยธรรม ,**วารสารสมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๑) : ๑๔๑-๑๔๓.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙.
- ทิพวรรณ พุฒากรณ์, (๑๕ พ.ค.๒๕๖๒) “การเสริมสร้างความสามัคคีในสังคมไทย” **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี**, [ออนไลน์], ๒ (๓): ๑๖ หน้า ,แหล่งที่มา:[https://so02.tci-thaijo.org > article >](https://so02.tci-thaijo.org/article), [๑๓ สิงหาคม๒๕๖๓].
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) ,**พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**,พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๖-๑๐๗.
- กัลยาณมิตร ธรรมะ,**อปริทานิยธรรม ๗ หลักการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ ๗ ประการ**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :https://kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=15410, [๑๓ สิงหาคม๒๕๖๓].
- พลเรือโท สุรศักดิ์ ธาราจันทร์,**เพียรพร้อมเพรียงกันเพื่อชาติมั่นคง**, [ออนไลน์] , แหล่งที่มา : http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2560-2561/strategy.html, [๒๖ สิงหาคม ๖๕].

